

Pretiuu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. anu 4 fl.
pe 1/2 anu 2 fl. v. a.
pentru alte tieri pretiuu
indoitu.

S PERANTIA.

Fóia literaria-bisericesca.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele sunt
de a se adresá franco
catra Redactiunea „Spe-
rantici“, la Aradu, strat'a
Capelei, Nr. 26.

Organulu societatei de lectura a teologiloru romani din Aradu.

Foi'a acést'a sub auspiciile superioritatei scolastice ese de dónc ori la luna, anume la 1. si 15. a fiescecareia luni, sub redactiunea colegiala a teologiloru: *Custante Gurbanu, Ioanu Besanu, Iustinianu Cernetiu si Georgiu Morariu.*

Chiamarea preotului.

Chiamarea si detorinti'a preotului e dupla e de trei ori santa, — „Voi sunteti lumin'a lumii, voi sunteti sarea pamentului“ éta caracteristic'a preotului, intru adeveru frumósa si onorifica chiamare.

Pentru de a corespunde pe deplinu acestei nobile misiuni, este de lipsa ca preotulu se stee la culmea santei sale chiamari, ca astfelu se póta fi adeveratu urmatoriu alu Mantuitorului Cristosu, ffiulu lui Ddieu, carele, ca se dee esemplu urmatoriloru sei, au sigilat cu sangele seu santulu principiu, ce a profesatu, — se fia adeverati urmatori preotii Apostoliloru si Martiriloru, cari pentru asecurarea si esistinti'a legiloru divine si-au sacrificatu viéti'a intre cele mai cranecene crudimi si numai astfelu a triumfatu principiulu, pentru care si-au versatu sangele.

Astfelu preotulu trebuie se fia adeveratu parinte alu poporului. si acestui titlu se corespunda din destulu. Cáci daca e santa detorinti'a unui parinte trupescu fatia cu fiii sei: cu atatu mai santa trebuie se fia detorinti'a unui parinte sufletescu fatia cu fiii sei sufletesci. si cu atata e mai santa, cu catu e mai pre susu sufletulu de trupu. si cu catu unu parinte sufletescu are a fi parinte nu la 3 séu 4 fii, — ci la cateva sute, in a carui portare de grige si sub a carui raspundere sunt incredintiati: eaci — mai departe — precum unu pastoriu are a grigi si a dá séma stepanului seu de turm'a ce o padiesce: astfelu preotulu va avé a dá séma parinteiu cerescu de turm'a ce i s'a incredintiatu. Si daca cutare poporu din lume are lipsa de astfelu de preoti, carii se stee la culmea santei loru misiuni: atunci poporulu romanu e celu dintaiu la care se poftesce astfelu de adeverati parinti ai poporului.

Trecutau secle de candu poporulu romanescu geme in selavi'a intunerecului si suferinti'a de amaru, si in acesti secli, in cari radiele libertatii si lumin'a adeverului n'au strabatutu, chiaru insasi esistinti'a nóstra erá pusa sub indoieála, ma erá aprópe de mortentu. — Si Dómne tristu erá!

Cata e de amara numai un'a nópte de suferintia, dara atatea secle in viéti'a unui poporu?!

Se parea ca si Domnedieu s'a fostu maniatu si-a fostu intorsu fati'a de catra poporulu piu romanescu, cáci numai unu pasiu mai avea la mortentu! Dar ce dicu o Dómne! Tu pre celu ce certi, pre acel'a lu iubesci. Dovéda ni este dreptulu Jovu, despre care ni spune testamentulu vechiu: „Si sfarsitul Domnului amu auditu.“ Disai Dómne: „Certavoiu reutatea pana intr-a 4-a semintia, si bine cuventarea o voiu intinde pana intr-a mii'a. Pana candu dar vei certá poporulu acest'a. Pana candu fati'a lui erá palita de greutatea si zedufulu arsitiei si a servitutei, pana candu beseric'a si religiunea erau profanate, si preotulu gonitu, batjocoritu si maltratatu chiaru inaintea altariului pentruca nu si parasea turm'a, carei-a neinctatu i propagá cuventulu lui Ddieu, dreptatea Lui si libertatea omenésca: pe atunci preotulu chiaru naintea altariului stropitu cu sangele turmei sale, nu inectá a versá laerimi si rogatiuni catra Parintele de susu — pentru mantuirea turmei sale. Sus pinele lui erau sacre. „Pana candu Dómne vei lasá poporulu acest'a, pana candu ai intinsu terminulu espiratiunei pecatelor stramosiesci, pana intr'acatea semintia vei se certi poporulu acest'a?! Indurate Parinte cerescu, indurate, ca-su multi anii de suferintia de amaru, de nefericire. Indurate, in fine binecuvantane numai in a 4-a semintia, apoi de nu-ti vomu meritá misericordia: pedepsésc-ne pana intr'a mii'a“

Cu astfelu de lacrimi erá udatu altariulu Domnului; si unu poporu, ce are astfelu de genii, nu póte perí. Inse profetirea trebuie se se implínésca, cumca „nici o marire sta pe pamentu neschimbata“ — Asta trista sórte peste poporulu romanescu a trecut, si acu vedindu Ddieu constanti'a si credinti'a lui nestramutata, si carea atatu de tare a fostu probata. — dupa tóte aceste acum i au disu: „Scólate ia-ti patulu teu si umbra, credinti'a ta te-a mantuitu. Servu credintiosu, peste multe te voiu pune.“ —

Si oh, catu e de dulce momentulu de fericire dupa atatea suferintie!

Inse precum unu morbosu indata dupa rensanatosiare nu póte dintr'odata a si castigá poterile perdute, ci la aceste se poftesce cumpetu si tempu: astfelu poporulu romanescu sdruncinatu de atatea sece si lipsitu de tóte medilócele de esistintia, — nu-si póte reveni dintr'odata in ori si a-si cuprinde loculu, ce i se cuvine, acelu locu ce lu perduse odinóra.

Medicamentulu, va se dica sórtea venitoriulu nostru, e dejá depusa in manile nóstre, dela noi aterna totu, se ne insanetosiemu de totu, séu se ne bolnavimu éra, din care morbu de siguru nu ne vomu mai seculá cu graba.

Tóte popórele grabescu prin emulatiune la cultura, la prosperare: e timpulu dara, e ór'a suprema si pentru noi a face ca alti ómeni intiepleti, a nu remané inderetru.

Si pentruca unu poporu se-si póta ajunge scopulu si aspiratiunile sale, inainte de tóte i-este de lipsa cultura, lumina, pentru ca numai asié va veni la cunoscinti'a de sine, va sei deschilini binele de reu si nu se va lasá a fi orbitu de ceti'a nesciintiei; pentru aceea

Preotiloru! Asié se lumineze lumin'a vóstra naintea ómeniloru, ca vedindu faptele vóstre cele bune, se vi urmeze intru tóte acele, ce potu contribuí la prosperarea unui poporu crestinu, chiamatu dela natura de a mari pre Ddieu pentru asiediameturile lui préintieplete.

Premergeti dar cu esemplu inaintea filoru vostri sufletesci, cari de siguru vi voru urmá. Conduceti-i pe calea cea buna, carea i-va duce la fericire precum in acést'a, asié si in aceea-lalta viétia; faceti totu ce numai este cu potintia pentru inaintarea si bunastarea lui precum materiale asié si spirituale; rentórceti si desbateti poporulu dela caile, cele retacite si dela naravurile cele rele si stricatorie

precum averei asié si sanetatii, despre care osebitu — cu permisiunea on. redactiuni — voiu vorbi intr'altu numeru. —

Propagati poporulu moralitatea crestinésca si cuventulu adevेरului, ca asié se prémarésca si din deplinu se cunósca pre Parintele comunu, se iubésca pre deaprópele si la casuri de lipsa se intinda unulu altui-a mana de ajutoriu. — Pleviti cu totu adinsulu reulu, ce s'aru fi iradecinatu in naravurile lui, goniti dintre ei demoralisarea si totu pecatulu, desclinitu pecatulu betiei, carele este isvorulu celoru mai multe reutati. —

Pe ce cale va merge pastoriulu, pe aceea va merge si turm'a: bagati dar bine de séma, cáci pentru acést'a veti avea respunsabilitatea istoriei, a posteritatii si inaintea lui Ddieu. — conduceti dar turm'a pe calea cea drépta, si de va retaci vr'o óie, — puneti-ve si sufletulu pentru ea, si aflandu-o, dati multiemita lui Ddieu, ca n'au ajunsu in ghierele lupiloru. Facandu astfelu totu pastoriulu: victoriulu nostru va fi fericite si vomu fi demni ca lumea se ni dica: „Voi sunteti lumin'a lumii, voi sunteti sarea pamentului.“

„Nu vi adunati comóra pe pamentu, unde furii o sépa, rugin'a o strica si molile o rodu, ci vi adunati comóra istoriei, posteritatii, comóra in ceriu.“ Astfelu graiá unu parinte filoru sei, si fericiti sunt fiii, cari au astfelu de parinti si de trei ori sunt fericiti astfelu de parinti, cari au fii ascultatori, éra sant'a maica comuna se sente superba cu ei cu toti.

Cine are urechi de auditu se audia si se intielega!

Bodesci, 25. Februaru 1869.

NICOLAU BUTARIU,
parinte sufletescu.

Educatiunea feteloru.

„Femei'a conduce trebile casei.“ — Acést'a dicala a poporulu romanu se vede a fi eredita din esperinti'a de tóte dilele; catra acést'a se mai adauge unu epitetu cá adeca: „femei'a e decóra casei.“ si cu totu dreptulu, cáci prin arangiarea taptica a trebiloru casei se recomenda diliginti'a, intiepletiunea si virtutea ei. —

Ca arangiarea acést'a se nu fia defeptuósa, e pré firescu lucru, cá educatiunea femeésca — din care se potu nasce si defepte — trebuie se prinda o asié radecina, din carea se nu o póta scóte venturile peri-

culóse, escate prin cumulara noriloru grei ai impregiariloru familiare. . .

Ce se atinge de diliginti'a fameiloru romane, fara partialitate potemu se o dechiaru de esemplaria. Numeróse laude am cetitu in opurile strainiloru, in care caracterisandu poporulu romanescu, diliginti'a femeiloru romane, o dechiara de a poté fi modelu ori carei femei de alta natiune.

Ele cu o istetime démna de admiratiune — gatescu cu manile loru maestróse mái multe tieseturi, panure necesarie pentru casa si imbracaminte loru-si si familiei. Aceste laude firesce se referescu la clas'a inferióra a poporulu nostru. Istetimea acésta in manufactura, dela mama la fiica a remasu anca dela stramosiele nóstre si din impregiurarea acést'a s'au indepartatu luculu celu desiertatoriu de punga si periculosu pentru tóta famili'a si natiunea; lucuri'a anca a fostu un'a dintre causele dacaderi greiloru si a romaniloru antici, acést'a e unu reu ce te trage de la multe ocupatiuni domestice si te ingrópa in detorii s. c. l.

Deschilinitu e periculósa pentru poporulu rusticu.

La ori ce diliginti'a anca se mai poftesce si cumpetulu bunu, càci fara acést'a nu pré mergemu inainte.

Diliginti'a si cumpetulu bunu, sunt doue concepte, cari sunt de a se observá in tóte lucrurile dar mai alesu in guvernarea casei. In aceste doue concepte se cuprindu tóte detorintiele femeiesci, precumu sunt: védi'a casei, ordulu bunu, educatiunea nimerita etc. spre acaroru observare si latire sunt chiamate mamele, ca adeca aceste se premérgea cu esemplu si cu svaturi, ce negrósitu si fii'a le va urmari.

Ce sa vorbimu inse despre educatiunea fetitioru romane de prin pensionate, unde educatiunea cu totulu divergédia de cea parintésca. Aici, ce e dreptu, se póte perfectiuná in diferite sciintie de manufactura si limbi, inse ce e mai durerosu, fetitiele romane in limb'a loru de felu nu capeta lectiuni.

De observamu lacuna in ceva, potemu de siguru cu tóta sinceritatea constatá, cà cea mai mare si de o insemnatate ponderósa e: lips'a instituteloru pentru fete romane!

Acést'a e o cestiune momentósa, carea nu ar trebui ignorata asié usioru.

Nu dicu ca nu-su pensionate pentru fete; de aceste sunt destule, inse pentru cele romane nu-su corespondietóre. Nu!

Si pentru ce?

Pentru aceea, cà in acele scoli, séu pensionate nu se crescu in spirítulu nationalu, ce lu pretinde timpulu presinte.

Limb'a loru materna nu o studiadia, càci nu se propune, pana càndu cele straine sunt adoptate cu totu spiritulu.

Fiicele romane pana-su la educatiune prin pensionate i-si seuita si limb'a maicei, càci se genéza a o vorbí; roman'a cu romana nu converséza in limb'a materna!

Si parintii ce facu intre aceste impregiurari? Sunt indiferinti! trista impregiurare! Celu putienu ar poté face atata baremu, ca afara de órele preserise, se lese directricei pensionatului a instrúá — prin unu instructoru romanu, de carii sunt in abundantia — fetitiele romane si in limb'a materna, dicu atata aru poté face fara ostanéla in interesulu sesulu frumosu. càci adi mane ni vomu tredí, ca limb'a nóstra cea sonóra va devení cu totulu straina pe budiele de corale ale generatiunei nóstre femínine. — si acést'a impregiurare ar avea influentia daunosa in viitorulu nostru; càci ele ca mame — in cereulu familiei loru folosinduse de limba straina, va strecurá in spiritele baietiloru o simpathia pré radicale catra némulu, cu a cariu limba a suptu laptele mumei; — si se nu retacimu, candu afirmamu: cà prin acést'a datina dau ansa la incubarea sementiei de renegatiune fatia cu natiunea sa, càci „leulu numai leu nasce“, de ce inse feréscu Ddiu pre tóta mam'a adevaratu romana.

Ele sunt destinate de providentia pentru rol'a ponderósa. — de a cresce generatiunea in sant'a trinitate a credintiei, sperantiei si caritateri fatia cu Ddiu si natiunea!

Crescetile dar parintiloru! in sentieminte natiunale si in principiile credintiei stramosiesci, ca cu timpu se póta si ele a cresce si a leganá generatiunea cu aceleasi sentieminte si cu aceleasi accente a doineloru subline romanesci, cari doine si accente vibrédia peste tóta viéti'a in pepturile loru si asié sunt de lipsa pentru inradecinare sementiei natiunale, ca-si laptele mumei pentru crescerea si desvoltarea trupulu gingasielu a baetului, — si pana candu crescerea cea din taiu servesce numai interesulu propriu a corpului: acést'a a dou'a are interesu gloriosu pentru intrég'a natiune si beserica!

„Femeile sunt spriginulu celu mai puternicu alu nationalitatii. Sparge acestu spriginu si o nationalitate dispere“ dice Bolintineanu in opulu seu intitulatu: „Caletorii la romanii din Macedoni'a“ pagin'a 105.

Amórea catra natiune si religiune se ve fia anchir'a, de care se ve radiamati si devis'a, carea se o urmati intru tóte!!!

G. Morariu.

POSTULU.

Rescumperatoriulu némului omenescu. nainte de a desvoltá activitate in misiunea sa. s'a dusu in desertu. unde „a postitu patru dieci de dile si patru dieci de nopți“ Mat. c. 4. v. 2. —

Acest'a e esemplulu. ce l'a lasatu elu Apostoloru si invetiaceiloru sei — spre infrenarea pofteloru carnali.

De atunci trecúra mai bine de optspredece sece. su cari crestinetatea a datu de grave lovituri. si totusi acestu esemplu alu Mantuitoriului. acésta memoria a pregatirei lui la actulu rescumperarii se sustiene si adi: crestinii adeverati si astadi cu pietate implinescu institutiunile secularie ale besericeii. acareia temelia (1. Cor. 3. 5.) este Cristosu.

Cumca crestinii voru urmá esemplulu acest'a. a profetitu Mantuitoriulu la Mat. c. 9. v. 15. respondiendu la interpelarea fariseiloru. cá de ce nu postescu invetiaceii lui. —

Si profeti'a s'a implinitu in urmatoriú credintiei lui Cristosu. inependu chiaru dela Apostoli.

Ajunulu. cercandu insusirile lui cele mai de aprópe. este retienerea dela unele mancari si beuturi. dar socotindu causele. pentru cari s'a infiintiatu. — acel'a se cuprinde in pregetiri la unele acte importante.

Retienerea dela mancari si beuturi este semnulu esterioru alu ajunului. prin ce dovedimu infrenare si prin carea ne usioramu in nisuintiele nóstre crestinesci.

Actele cu atatu sunt mai importante. cu catu li facemu mai mari pregatiri. cu catu mai adese cugetamu la sosirea si realisarea loru: pentru aceea si evreei la intemplari mai straordinari cum d. e. la serbatórea de curetire (Levitii c 23 v. 27. 28.) la serbatórele cortului ect. (id. 34. 35.) se infrenau dela tóte poftele trupesci. tienendu postu si rogatiuni.

Pentru aceea si Mantuitoriulu Cristosu nainte de ce a rescumperá omeninea. s'a dusu in pustia si a postitu infrenandu-se de tóte ce erau pentru trupu.

Postulu adeveratu se cuprinde in condemnarea grigeloru lumesci, in indeletnicirea in fapte bune crestinesci. Ce folosescu omului numai semnele esterióre a crestinatatii. daca in aeve nu e crestinu adeveratu; pentru aceea a disu Domnulu la Luc'a

6.46 „Ce me chiamati Dómnne, Dómnne, si nu faceti aceea ce dicu,“ Santulu Ioanu gura de auru pentru aceea afla a se fi asediatu mai cu deadinsulu postulu mare. pentru cá la inceputu crestinii se imparnesiau cu santa taina a cuminecaturei fora de nici o pregatire. — dar' mai alesu pe timpulu candu s'a asediatu acésta taina prin Mantuitoriulu Cr. care lipsa voindu santii parinti a o depliní. anca in anii d'antaiu ai crestinetatii au fipsatu legi pentru tienerea postului. — asié canonulu 65-le alu santiloru Apostoli demanda tienerea stricta a lui.

Inse postulu mare la inceputu nu erá la tóte popórele de o potriua: asié in seclulu alu 5-le dupa cumu serie Socrate — la Rom'a durá trei septemani. in Alesandri'a si alte locuri orientali siése septemani. éra prin alte tienuturi cate o septemana: neci nu erá continuu. pentrucá crestinii vechi nu posteau in dilele Sambetei si Duminecei (cu esceptiunea Sambetei mari.) ma erá chiaru opritu a postí in acelea dile. precumu vedemu din canonulu 64 alu S. S. Apostoli.* — Éra in catu privesce modulu postirei loru. acel'a dupa cumu ni lasa scrisu istoriografii besericesci si profani — se cuprindea in rogatiuni dese si evlavióse. in penitintia pentru pecatele facute. in binefaceri cu seracii si nepotintiosii. cu veduvele si orfanii. in infrenarea dela desmerdatiuni trupesci si in retienerea dela mancari si beuturi.

Se ne infrenamu si noi dela cele stricatióse si se ne deprindemu cu fapte bune crestinesci. se urmamu esemplulu parintiloru nostri crestini. ca se ni dobandimu indurarea Idieésca si se ne desbracamu de pecatele nóstre. ca cu consciintia liniscita se potemu dice cu Apostolulu „Implinescu lipsele necesuriloru lui Cristosu in trupulu meu. pentru trupulu lui. care este beseric'a“ Col. 1. 24.

UNC CLERICU.

Scólele nóstre poporali.

I.

„Prin luptele politice din timpú nostri. la cari si poporulu nostru participa. radiamatu mai multu pe svaturile intelegintiei conducatórie. de catu pe propri'a convingere. se potu castigá avantajie mari pentru poporu: ele inse devinu a fi considerate mai multu ca momentane. déca poporulu nu e radicatu la unu gradu alu culturei. care de sine se garanteze avantajiele eluptate.“

Reproducemu acestu pasagiu din corespundintia

* Se intelege ajunarea streusa dupa datin'a, ce erá si la evreei.
Red.

publicata in nrlu trecutu alu foiei nóstre; 'lu reproducemu, si-lu subscriemu si noi, pentrucà suntemu petrunsi de adeverulu cuprinsu intr'ensulu: cà adeca singuru numai prin cultura ni potemu intemeiá unu viitoriu securu, unu viitoriu mai ferice pentru poporulu nostru.

Si fiindcà scólele poporali sunt chiamate in lini'a prima a propagá cultur'a: socotimu, cà vomu amblá in cài bune, candu la unu ciclu de artici in foia nóstra ni luamu de obiectu scólele nóstre poporali.

Deocamdata nu vomu intrá mai afundu in lucru, spre a vedé tóte scaderile, ce se affa in launtrulu si impregiurulu scóleloru nóstre poporali: ci ne vomu oprí putientelu numai la administratiunea trebii scolastice, dela care mái multu depinde, ca scólele nóstre se corespunda destinatiunei loru. —

Marturismu, cà nu avemu destule informatiuni despre starea din trecutu a scóleloru din Transilvani'a, si anume nu scimu: óre acolo in ce legatura a fostu in timpii mai vechi administratiunea scolastica cu cea besericésea. — Catu inse pentru partile Ungariei si ale Banatului. — scimu: cà mai pana la anulu 1859, administratiunea trebii scolastice au fostu cu totulu separata de beserica; scólele nóstre aveau caracterulu seu confesiunalu, bunaóra cumu-lu au si astadi: dar tóta potestatea scólastica érá rezervata guvernului de statu, care prin directorii séu inspectorii sei districtuali diregeá tóte trebile scóleloru nóstre; érá ordinariatele nu aveau alta inriurire in ele, decatu aceea, ce érá restrinsa la propunerea religiunei prin caticheti de statulu preotiescu.

Abia la anulu 1862, vení treab'a scolasica in legatura mai strensa cu beseric'a, candu adeca guvernulu tierii au predatu inspectiunea scolastica ordinarietelor si prin ele organeloru subalterne besericesci, rezervandu-si dreptulu, de a decide in tóte intrebarile de mai mare momentu, asiá: catu fara incuviintiarea guvernului ordinarietele nu potéu pune unu inspectoru districtualu, dar nici macaru unu inveniatiu, nici nu poteau lipsí pre acesti-a din derogatoria; cu unu cuventu: nu érá iertatu a se face vre-o schimbare nici in sistemulu studieloru, nici in personalulu scolasticu, dar nici in partea materiala a scóleloru.

Atinseramu aceste impregiurari, ca nisce lucruri trecute: dar trebue se ne coregemu, si se spunemu; cà desí art. IX. alu legiloru din 1868 asecura autonomi'a besericee orientali si in trebile

scolastice: totusi celu putienu in partile Ungarei si in unele parti ale Banatului chiaru si pana in diu'a de astadi, tóta potestatea scolastica e in man'a guvernului; in administrarea scóleloru nu s'au facutu nici o schimbare, si ordinariatele abia sunt in acésta parte mai multu ceva, decatu nisce simpli tabelari ori translatiori ai guvernului, fara vre-o umbra de autonomia.

Daca, ca eflusulu legaturiloru nóstre de sange si de credintia, ni jace la anima crescerea si cultur'a poporului: cine se va mirá de aceea, cà noi cu unu felu da jalusia ni pretindemu dreptulu, de a dá noi ensine crescerei si culturai poporului directiunea, ce ni se vede a corespunde mai bine intereselor nostre natiionali-besericesci, cari altcum nici candu nu au venitu in contrastu cu interesele si cu scopurile statului publicu.

Éta dara ide'a, éta lips'a scóleloru confesiunali si a autonomiei besericesci in trebile scolastice.

Fara indoiéla acest'a au fostu sentiulu si intentiunea congresului nostru natiunalu besericescu din Sibiuiu, candu fatia cu unu proiectu ministerialu de lege pentru instructiunea publica, si anume pentru infiintiarea scóleloru lipsite de caracterulu confesiunalu, si-au redicatu vócea in publicu, si s'au luptatu in contr'a mesuriloru proiectate spre a se restringe autonomi'a nóstra besericésea in trebile scolastice, si spre a se perde in scólele poporali elementulu confesiunalu.

Conclusulu congresului nostru, adusu la incidintele proiectului de lege, ce-lu amintíramu, e unu documentu de mare insemnetate in istori'a nóstra besericésea, si ca atare merita a fi imprimatu catu mai aduncu in memori'a coreligiunariloru nostri: pentru aceea facemu se urmeze aci, dupa cum l'amu scosu din protocolulu congresului; éta dara

CONCLUSULU

congresului natiunalu besericescu din Sibiuiu,
primitu in siedinti'a VI. din 24. Septemvbre
(6. Octovbre) 1868. Nr. prot. 84.

Considerandu, cà prin articululu de lege IX. §. 3. din 1868, besericee romane gr. or. pre langa rezervarea supremului dreptu maiestaticu de supraveghiare, recunoscendu-i-se autonomi'a, i s'a garantatu espresu dreptulu basatu in santele canóne — de a decide si regulá ea de sine prin congresulu seu causele sale besericesci, scolari si fundatiunali, de a le aministrá si guverná ea de sine prin proprietele sale organe in sensulu statutelor, pre cari le va staverí ea insasi in congresele sale, si le va incuviintiá Maestatea Sa;

Considerandu, că prin proiectulu de lege în obiectulu instructiunei publice, pre care proiectu Dlu ministru ung. reg. de culte și instructiunea publica l'a fostu propusu dietei unguresci, precatu acelu proiectu s'aru redică la valóre de lege, amintitulu dreptu, ce compete besericei nóstre dupa canóne și si dupa lege, incatu pentru causele scolari, aru deveni atacatu și alteratu, ba chiáru nimieitu în eele mai esentiali parti ale sale, fiindcă acelu proiectu de lege tinde, de atribuí guvernulu de statu dreptulu de a prescrie planulu pentru edificarea și regularea scóleloru confesionali (§. 4 și 13), dreptulu de a normá studiele scóleloru confesionali (§. 4), dreptulu, de a le inspectoná, controlá și influintiá prin organele sale proprie, straine și confesiunei și nationalitatii nóstre (§§. 8, 75 — 81), dreptulu, de a inchide unilateralmente scólele confesionali (§. 9), pre catu mai departe acelu proiectu de lege prescrie o noua sistema de invetiamentu, prin carea dreptulu besericei nóstre, de a-si organisa ea insasi scólele, se face ilusoriu, bá punenduse statulu prin acea sistema în concurentia cu confesiunile, și fiindu guvernulu statulu în stare a dispune de mijlóce de totu felulu în mesura multu mai mare decatu confesiunile, este invederatu, că prin acést'a dreptulu confesiuniloru și anume dreptulu legalu ala bisericiei nóstre dreptu credintióse devine scadiutu și paralisatu.

Considerandu mai departe, că pre langa acést'a sistema de concurentia a reginulu statulu, cu medilócele comune ale statulu, acelu proiectu de lege mai cuprinde inca și indatorirea speciala a confesiuniloru din comunele mestecate pentru radicarea de scóle confesionali, de dupa care indatorire gr. orientalii în comunele, în cari ei facu maioritatea locuitoriloru, devinu obligati a contribuí — macaru și cu scaderea medilóceloru scólei loru proprie — la infiintiarea de scóle neconfesionali în usulu altor'a (Capu III), prin urmare că dupa acestu proiectu de lege guvernulu are se între într'unu concursu, ce este mai multu o lupta ne amica cu confesiunile, și inca nu numai cu medilócele proprie ale statulu, dara și cu cele specialu ale confesiuniloru:

Considerandu, că totu amintitulu proiectu de lege vré a creá unu numeru de 20 de institute preparandiale, fara caracteru confesionalu pentru crescerea de invetiatori pe sém'a scóleloru populari în generale, prin urmare și a scóleloru confesionali (Cap. VII), prin care mesura asiá dara, precum și prin favorurile și preferinti'a ce se acórdá eleviloru acoloru preparandii neconfesionali, se ataca în celu mai esentialu modu, dreptulu și interesulu besericei romane gr. or.; și totu asemenea se ataca acestu dreptu și interesu prin dispusetiunea, ca alegerea de invetiatori se se faca sub conducerea și influinti'a senatulu comitatense scolariu (§. 125):

Considerandu, că desi compete statulu ca și confesiuniloru și natiuniloru dreptulu și detorinti'a, de a

se interesá și ingrigi de cultur'a poporulu, pre care dreptu și detorinti'a se basédia pre d'o parte supra-veghiarea lui, ér' pre d'alt'a indetorirea lui, de a contribuí și elu la inaintarea culturei; totusi acestu dreptu și acést'a detorinti'a, dupa natur'a loru și dupa scopulu supremu, bine priceputu alu statulu, într'unu statu constitutionalu nu se potu estinde mai departe, de catu pana a impededá pre de o parte, ca prin scóle se nu se invetie doctrine daunóse séu periculóse statulu, ér' pre de alta parte a staruí, ca invetiamentulu poporulu se fia efeptivu, adeca ca elu se nu se negrigiasca prin cei ce suntu mai aproape chiamati și indatoriti alu medilóci: de unde celu multu se póte deduce, că unu guvernulu constitutionalu pentru casurile de lipsa póte se aiba detorinti'a, de a spriginí și inaintá dezvoltarea și punerea în lucrare a drepturiloru preste totu, éra nici decatu dreptulu, de a atacá, paralisá și nimieci acele drepturi legali, precumu tinde ale atacá, paralisá și nimieci drepturile besericei ortodoese orientali proiectulu de lege din cestiune:

Din aceste considerante și din privinti'a, că acelu proiectu de lege într'acea s'a derivatu prin diéta Ungariei la unu nou stadiu, supunenduse unei desbateri comisiunale prealabile: — cu scopu de a ferí de periclu și a conservá în intregu drepturile besericei rom. gr. or., cari drepturi forméza o parte constitutiva a esintiei ei, și i suntu recunoscute și garantate prin lege: — Escelinti'a Sa, parintele archiepiscopu și metropolitu totu odata ca presiedinte alu congresulu besericei nationale dreptucredintióse, este poffitu și rogatu cu tóta intetímee: ca fara amanare se întreprinda toti pasii necesari pentru impededarea primirei și punerei în lucrare a acelu proiectu de lege séu și a altui'a de asemenea cuprinsu, — avendu a incunoscinti'a Escelinti'a Sa pre congresu la timpulu seu despre toti pasii întreprinsi și resulatutulu loru.

I M N U

DE MULTIAMIRE.

Câtra tine dómne saate,
Bune și înduratoriú,
Câtra tine-atotpotímte
Inaltu inam multiamitoriú!

Cáci la tine e îndurarea
Și speranti'a tuturoru,
Și la tine e iertarea
Releloru, pecateloru.

Tu, cu grati'a-ti divina
Reversi sóre pe pamentu,
Și ni 'nparti la toti lumina,
Victi'a și nutrimentu !

Tu, cu a ta bunetate
Schimbi natur'a, ni dai ploi,
Rodesci grane si bucate,
Tóte le faci pentru noi.

Tu, cu-a ta intieptiune
Nópte faci, ne odinesci,
Somnu ni dai, recreatiune
Si la diori ér ne descepti!

Si amóre si credintia
In inime ai plantatu,
Ni-ai datu sant'a ta sperantia
Si spiritulu ni-ai salvatu!

Oh! si tóte cate 'n lume
Le dorimu si asceptamu,
Tóte, tóte ce suntu bune,
Ni le dai, le capatemu!

Oh primesce dara sante
Si cu ce noi ti-servimu,
Rogatiunea-ni ferbinte,
Multiamita 'n veci, Aminu!

G. Morariu.

Reflesiuni limbistice.

Nr. 11. E o proprietate — mi se pare eschisiva — a limbei romane, de a poté inlocui posesivele: *meu, teu, seu*, s. a. cu conjunctivele dative: *mi, ti, i; ni, vi, li*, si cu reflexivulu *si*; d. e. dicemu: „*mi* au arsu cas'a“ in locu de: „au arsu cas'a *mea*“ séu: „*si* au pradatu averile“ in locu de: au pradatu averile *sale*. — Aci inse e de sciutu: cá in casuri de aceste conjunctivele totu deun'a vinu in legatura cu *verbulu*, éra nici candu cu substantivulu posesu, séu cu alte parti ale constructiunei. — Deci comitu o violentia asupr'a limbei toti acci'a, cari dicu séu scriu: „Fratele-*mi* nu e acasa“ in locu de: „fratele *meu*“ séu: „ieá greomentulu acést'a asupra-*ti*“ in locu de: „asupr'a *ta*“; — cari anomalie gramaticali numai in poesie potu fi iertate in favorea metrului, dar intr' altu locu nu. — Aci mai amu de a insemná: cá folosinduse conjunctivele in loculu posesiveloru: aceste, adeca posesivele sunt de a se lasá afara; p. e. e destula a dice: *si*-au recapitulatu tóte argumintele“ — in locu de „argumintele *sale*.“

Nr. 12. *Respunsu la observatiunile dlui M. Velceanu facute la reflesiunile mele limbistice din nrulu 2, alu „Sperantie“.*

a) Argumintele aduse de d. M. Velceanu contra lui *g* nu me potu convinge, cá e bine scrisu: *atia, fatia, judetiu* etc. in locu de *acia, fačia, judeciu* etc. si daca spunu acést'a, voiu se si demustru. — Multe elenchuri asiú poté produce spre acestu scopu, dar' daca nu me insielu, cá „A buon' intenditore poche parole bastano“ me marginescu la urmatóriele:
Nu e urmare, daca italianii scriu *z* in locu de *t*, —

prin ce intr'adeveru intuneca etimologi'a acelorasi cuvinte, — se facemu si noi asemene. Noi nu trebuie se adoptamu — chiaru nici din limbele sorori — ceea ce ascunde form'a originale a cuvinteloru, ci numai aceea, ce descopere nobil'a loru facia, carea in cirlice éra ocultata; cu privire la limbele sorori mai alesu ni trebuie se a conlucrá spre aflarea cuvinteloru, ce nu-su in latina ci in acelea-si d. e. *cocieru* it. *cochiere*, fr. *cocher*; *lochetu* it. *lucchetto*, fr. *loquet*; *carbaciú*, isp. *carbacho*, etc. — Se amu scusa, me abatui dela obiectu, nu ca se me oferu de instructoru, ci ca se mi-fia intielésa spresiunea corespundintiei din nr. 2. alu acestui organu, unde am disu, cá *si cunóscerea limbeloru sorori contribuescu fórté multu la o corecta scriere romanésca*, adeca imitarile nóstre trebuie se ni deservésca spre regenerarea limbei éra nu spre degenerarea ei.

Mai departe se ne ferimu a imitá pre italianii *orbisiu* in ortografia si din acelu puntu de vedere, cáci ei chiaru si in diu'a de astadi nu sunt in curatu cu unele regule gramaticali, cari taiu in perfectiunea interna a limbei, de unde usioru se pote conchide, cá cu atatu mai pucinu in cea esterna, de care se tiene ortografi'a. Asiú poté citá númerose exemple, in cari italianii divergésca la scrierea lorú; dar' ca se nu ocupu spatiulu — cáci celu ce scie italianesce le cunóscce —, me marginescu numai la afirmarea celoru mai din susu.

P. A. de Filippi prof. de limb'a si literatur'a italiana in Vien'a, in gramatic'a sa tiparita in anii mai recinti la pag. 13. asiú scrie: „In riguardo della distribuzione e del numero, tanto dei modi, che dei tempi, i grammatici sono ancora molto discordi, io mi terrò quell' ordine ed a quel numero, che piú si adattano al genio della lingua, e che in generale sono piú in uso.“

De aci lamuritu se vede, ca in limb'a ital. sunt anca multe lucruri esentiale, supuse justificarii, cari altminte mai multa urgentia pretindu a se deslegá, de catu aceea, despre care vorbimu noi aici; de unde potemu conchide, ca italianii — fiindu ocupati de cestiuni mai grave — anca n'au luat la desbatere specialitati si mai alesu ortografice. Altminte in literatur'a mai vechia ital. se scriá: *ambitione, oratione, natione*. Intunecarea acést'a a etimologiei inse fia tréb'a lorú, catu pentru noi, credu, ca *mai cade-se lorú a ventorná la form'a originale a cuvinteloru, de catu nóe a-ii imitá pre ei in fipsarea reguleloru dupa smintele lorú.*

Sustienu dreptu-aceca si mai departe form'a originale a cuvinteloru de sub cestiune, si sedilele numai atunci le voiu omite, candu mi-va demustrá cinev'a cum voru sci inceptorii si strainii cá liter'a respectiva in casuri de aceste si-reserva sonulu latinu, séu candu filologii romani se voru intruni in pareri cu privire la omiterea lorú.

b) Dice mai departe d. Velceanu, cá nu potemu invetiá pre romanu a pronunciá cuvintele altfelu, de cum e densulu dedatu si le-a suptu cu laptele mamei sale, ci noi trebuie se acomodamu regulele dupa firea si rostulu limbei.

Eu inse tóte cele pomenite, afara de firea limbei, deadreptulu le negu, si anume din motivele aduse in nrulu 2. alu acestui organu, ce voiu se si demustru.

Mare parte de romani au suptu dela mame si sunt de-

dati a pronunția: *fratye* (in Banatu frace), *binge*, *gygesu* (in Banatu *ghesu*) etc. si totusi se potu invetiã se pronuncie *frate*, *bine*, *desu* etc. Mai departe precum potu dice *fontu*, *funtu*, (corect *puntu*), *fondu*, *fundu*, *locu* etc. pentru ce se nu p^ota dice si *fon-* s^{eu} *funtana*, locusta, monastire? — precum potu dice *prancu*, *trunchiu* apoi in Banatu *curundu* fara guturala: pentru ce se nu p^ota dice *aduncu*, *ronduné*? etc. —

Precum se p^ote dice, — si anca catu de agreabilu —: medicu, medicina, meta etc. asié socotu cã s'aru poté dice si *mesura*, *pecatu* etc. — Apoi daca trebue — cum dice dsa — se ne acomodamu cu regulele dupa rostulu limbei, — care dieu in multe locuri e abusivu —, ce scopu dara are gramatic'a? Eu dicu, ca a produce o limba frum^osa si culta; si daca va trebui se se acomodeze ea si dupa rostulu celu stricatu alu poporului: nu si-aru poté desvoltã activitatea sa. — Totu acolo se dice, ca *o* si *u*, n'aru insusirea a se pronunã ca *á* s^{eu} *i* cirilicu, fara numai *a* si *e*. Ce va se dica ac^ést'a, nu potu cuprinde; de óre-ce in origine vedu: *fontana*, *locusta*, éra in pronunãia *á* si *i*. Asertiunea dsale atunci o voiu crede, candu pentru cuvintele respective mi-va produce cineva o scriptura vechia romana, in carea in cuvinte de acestea, se nu ocure sonurile *o* si *u*, ci *a* s^{eu} *e*, adeca: se-mi demustre ca s'au scrisu candva *fan-* s^{eu} *fentana*, *la-* s^{eu} *lecusta* etc. la din contra nu me vedu indecoratu a scrié in contra etimologiei.

In fine nu potu retacé o reflexiune la spresiunile dsale, adeca aceea, ca la inceputu batjocoresce sedilele, numindule *tiopfuri*, si in urma totusi recun^osce neaparata lipsa „se intionamam cuvintele cu caciula.“ Ac^ésta e o contradicere cu sine singuru; catu pentru semnele gramaticali, eu nu le-asiu confundã cu alte bezaconii. — I. M.

Nr. 13. Verbulu *nisuescu*, a *nisui*, e neutru éra nu reflexivu; reu se aude dar: „me voiu nisui“ in locu de: „voiu nisui.“ — Totu asia suntemu si cu verbulu neutru: *ridu a ride*, care unii romani mai alesu in partile, unde locuescu mestecatu cu serbii, lu prefacu in verbu reflexivu dicandu: *me ridu, se ride* s. a.

Nr. 14. Asié se vede: cã noue anca totu ni place a ni frange limb'a cu felu de felu de titulare, ce cu mare alegere le damu domniloru si d^omn^oloru n^ostre dupa diferitele ranguri de on^ore, de deregatoria s^{eu} de avere. — Dar dintre t^ote titularele, ce le mai audimu, nici un'a nu mi vine asié de vatamatorã la urechi, casí nescocitur'a noua de „*spectavere*, ori *spectate domnule*“, cea ce nici in sine, nici in aplicare nu are vre o insemnetate. — Asiu dori, ca noi romanii se delaturamu diferitele titulare fatia cu ori cine, si se ne agraimu unii pre altii simplu cu „*domnule*“, apoi titula ac^ést'a simpla se o damu nu numai barbatiloru eruditi, ci si industriiloru, ma chiaru si plugariloru nostri, carora dupa desrobirea dela 48. fara indoiéla li compete titula de „*domnu*“, desi conceptulu ei genuinu presupune o relativitate, ce mai multu nu existe.

VARIETATI.

* Parastasulu pentru rep. archim. Patriciu Popeseul s'a celebratu la 1^o13. Martiu conformu anuciu-

lui din nrulu 2, la care actu a participatu afara de intrég'a tenerime romana, si unu numeru frumosielu dintre cetatienii aradani; cea mai mare parte a intielegintiei inse fú impededata dela participare prin sesiunea congregatiunale, in carea tocma atunci érá lipsa mare de dens'a. Cultulu funebralu se esecutã cu destula pompa, démna de barbatulu nemoritoriu.

* Affãmu cu mare placere, ca brav'a tenerime romana dela gimnasiulu de aici dupa rezultatulu bunu, ce lu p^ote aretã din bahulu arangiatu pe 15/27. Fevr. in folosulu studintiloru lipsiti dela acestu gimnasiu, — acu cumpera vesninte pentru cei seraci, dar diliginti, prin ce escita o emulatiune viaa intre tenerii romani. Asemene intreprinderi filantropice demne de t^ota laud'a, facu on^ore intreprinditoriloru.

* Esamenele semestralti la institutulu nostru teologicu, se tienura in 3. 4. si 5. Martiu st. v. su presiedinti'a Ilustratii Sale parintelui Eppu Procopiu, langa care asistara: Rdss. d. Corneliu, archimandritulu Bodrogului, si M. on. d. I. Rusu, parochu si catichetu la institutulu pedagogicu din Aradu. —

Consemnarea

obiectelor intrate la asociatiunea natiunale romana din Aradu, intru spriginirea sortiturei, care in folosulu fondulu asociatiunei se arangieza pe lun'a lui Maiu. a. e. si adeca: dela

1. Dsi^ora Elen'a Novacu din Somoschesiu: unu stergariu tiesutu in coloru natiunali, manufactura propria.

2. Dn'a Etele'a Popoviciu nascuta Steinitzer din Aradu: unu pedalu pentru calciumi, trasu cu o perdea lucrata in cosuturi de flori.

3. Dn'a Maria Rosca nascuta Pamovicu din Sabiu: o cutia de m^osa, cu acoperislu lucratu in brodaria, manuf. propria.

4. Dsi^ora Maria Romanu din Aradu: o paruchia de papuci de casa, lucrati in broderia; manuf. propria.

5. Dsi^ora Etele'a Tomuti'a din Cigirelu: unu portagiu de cigare, lucratu in fire aurite.

6. Dsi^ora Emilia Popu din Selesiu: unu portagiu de cigare si note; lucratu in fire aurite.

7. Dsi^ora Irin'a Tomuti'a din Cigirelu: unu saculetlu portativu da tabacu, lucratu in cordi manuf. prop.

Va unã.

Posta redactionei.

Dnii ... S. in Aradu: Parerea pentru restituirea lui *ea* si *oa* in locu de *e* si *o* suntemu gata a o publicã indata ce aceea va fi formulata mai precisu si motivata din t^ote partile; altcumu ne tememu de vre unu resentiu din partea publiculu. — Totu odata amu dori o parere sistematica despre semnele, pe cari cu totu dreptulu puni mare pondu din punctulu de vedere alu prosodie si alu ortografiei.

Dnii G. C. in Temis^ora. — In arulu viitoriu, Cernauti. La timpulu seu. — Salutare!

Pentru redactione: **Custante Garbanu.**